

1 — 3.

sed ibi perficiat, ubi incepit, quatinus sacerdos suus sit sibi^b testis.

4 — 6.

set^a permaneat ubi suam acceperit penitentiam, ut proprius sacerdos sibi praebeat testimonium.

5 Si autem ibi propter hostiles insidias ieiunare non possit^c, suus sacerdos illum^d confratrum suorum alicui^e, ubi pacifice ieiunare possit^f, diligentissime commendet.

XX. Ut nullus presbiter^g penitentem in ecclesiam introducat. In eodem quoque concilio decretum est, ut nullus presbiterorum quemquam nisi iussu episcopi a ecclesiam^h introducere presumat, cui pro aliquo delicto illamⁱ ingredi non
10 liceat^k.

Genealogia Ottonis et Irmingardis.

Gebhard et Udo nepotes, filii duorum fratrum. Gebhard genuit Cunonem. Udo genuit Ottonem¹. Cuno genuit Cunonem. Heribertus genuit Ottonem. Item ex alia parte: Godefridus et Gerbirhe nepos et neptis. Godefridus¹ genuit Irmingardam.
15 Gerbirhe genuit Imizam. Imiza genuit Ottonem.

438. LEX FAMILIAE WORMATIENSIS ECCLESIAE.

(1023. Dec. — 1025. Aug.)

Celeberrimum Burchardi episcopi monumentum recognovimus ope codicum qui sunt:

20 1) *codex tabularii Darmstadiensis saec. XVII. in dictus 'Vidimationsbuch' (episcopatus Wormatiensis) fol. 46; in calce legitur: Concordat cum suo vero illaeso originali cuius impressum sigillum integrum Ioann Valentin Ambroster lector subscr. Lector iste, si revera authenticum² prae oculis habuit, multa sine intellectu transscripsit aut legi non potuit; alia manus aliqua in textu supplevit; nihilominus textus ceteris multoties prae-*
25 *ferendus seu levi medela sanandus est; hunc et codicem 3 contulit vir cl. Wyss Darmstadiensis; 2) diplomatarium Wormatiense saec. XII. med., conscriptum ab Heremanno magistro scholarium Wormatiensis ecclesiae, quod iam asservatur in bibliotheca regia Hannoverana, cod. XVIII. 1020, fol. 25'; textus mendis non caret; Prologum, quem ex hoc codice Legi praemisit editor novissimus vir d. Boos, minime ad Legem pertinet, sed*
30 *potius ab Heremanno confectus est; ipse contuli; 3) chartularium Wormatiense saec. XV. in tabularii Darmstadiensis fol. 10; textus plerumque concordat cum cod. 1, at minoris pretii est; 4) textus qui legitur in editione principe Decreti Burchardi episcopi perrara, quam instauravit Bartoldus Questenburgh (Coloniae ex officina Melchioris Nouesiani MDXLVIII),*

437. ^a) ibi add. 5. 6. ^b) sibi sit 2. ^c) poterit 4—6. ^d) eum 4—6. ^e) alicubi 6.
35 ^f) possit ie. 3—6. ^g) quemquam add. 3. 5. ^h) sic 1—5; in ecclesiam 6. ⁱ) deest 4. ^k) desinunt 4—6; in 1—3 sequuntur: Altare qui emat vel vendat anathema sit. ¹) Godefridus 1.

1) Heribertum potius legendum esse, vir cl. Bresslau docuit. 2) In involucro codicis Vindobonensis 443 (*Hist. eccl.* 81), olim monasterii Frankenthal, saec. XI—XII. Pertz fragmentum membranae reperit, in qua Lex nostra litteris, quae saec. XI. diplomatibus propriae sunt, exarata erat; v. 'Archiv'
40 *III*, 629. X, 456. Vir cl. Sickel, qui a. 1887 nobis petentibus hoc investigabat, comperuit, hanc laciniam ab involucro codicis solutam iam non reperiri posse.

fol. β 3 verso; praecedit Legem Prologus iste Heremanni et immediate diploma Chuonradi II. regis a. 1026 (Stumpf, Reg. 1903); textus plerumque consentit cum codice 3. Praeterea adhibendus erat textus S, quem dedit Schannat 'Historia episcopatus Wormatiensis' II, 43 ex arch. eccl. cath. Wormat., qui quamvis multoties variatus sit, aliquoties tamen talia praebet quae notanda erant. Orthographiam codicis 2 retinuimus. Reliquas editiones non curavimus: Lünig 'Reichsarchiv' XX, 1013 ab editione principe seu ab exemplari, quod illa adhibuit, pendere videtur; Walter 'Corpus iuris Germanici' III, 775 et Grimm 'Weisthümer' I, 804 editionem Schannati repetiverunt; Gengler 'Das Hofrecht des Bischofs Burchard von Worms' (Erlangen 1859), qui Legem uberrimo commentario illustravit, potissimum editionem Lünigii et collationem codicis 2, quam Böhmer 'Archiv für hessische Geschichte und Alterthumskunde' II, p. 148 dederat, secutus est; denique vir d. Boos 'Urkundenbuch der Stadt Worms' I, p. 39 nr. 48 editionem paravit e codicibus 1—3, scripturis tamen non ea qua par erat diligentia adnotatis.

Cum Burchardus in capite 30 sententias complures praecepti Heinrici II. imperatoris a. 1023. Dec. 2 (supra nr. 35 c. 5. 6) usurpasse videatur, Legem abhinc inter hunc diem et diem mortis episcopi a. 1025. Aug. 20 emanavisse censuerimus. (P. deest.)

In^a nomine sanctae et individue Trinitatis. Ego Burchardus^b Wormatiensis ecclesie episcopus propter assiduas lamentationes miserorum et crebras insidias multorum, qui more canino^c familiam sancti Petri dilacerabant, diversas leges eis imponentes et infirmiores quosque suis iudiciis opprimentes, cum consilio cleri et militum et totius familie has iussi scribere leges, ne aliquis advocatus seu^d vicedominus aut ministerialis sive inter eos alia aliqua^e loquax persona supradicte familie novi aliquid subinferre posset, sed^f una eademque^g lex diviti [et]^h pauperi ante oculos prenotata omnibus esset communis.

1. Si quis ex familia sancti Petri ad sociam suam legitime venerit, quicquid in dotem dederit et hoc ipsa annum et diem non proclamatum possidet, si vir prior moritur, uxor eius totam habeatⁱ dotem usque ad finem vite sue; si autem ipsa moritur sine filiis, proximi heredes mariti sui dotem recipiant^k. Similiter fiat, si uxor prior moriatur. Et quicquid simul acquisierant, si quis eorum alterum supervixerit, totum habeat in sua potestate et quicquid inde^l facere velit faciat. Quod^m autem mulier secum ad maritum adtulerat, ambobus mortuis, si filios habuerint, ipsi matris hereditatem possideant; si autem filios non habuerintⁿ, nisi^o ipsa traditione prepediat^p, post vitam eius totum ad proximos mulieris redeat. Et si filios simul genuerint^q et mater prior^r obierit, si quid hereditatis ex matre filiis devenerat et ipsi obierint, hereditas ad proximos matris redeat.

2. Lex erit familiae: si quis predium vel mancipia in hereditatem acceperit^s et in paupertatem inciderit et ex hac necessitate hereditatem vendere voluerit, prius proximis heredibus suis cum testimonio proponat ad emendum. Si autem emere noluerint, vendat socio suo^t cui voluerit. Si autem aliquis mansus in manum episcopi iudicio iudicium^u pervenerit^v, et si heredum aliquis supersessum ius emendare voluerit, detur sibi potestas, ut tali conditione hereditatem accipiat. Si autem nullus heredum satisfacere voluerit, illius loci minister cuicumque ex familia mansum illum dederit,

438. ^a) rubrum in 1. 4: Lex familiae data a Burghardo (Burch. 4) episcopo Wormatiensi; in 2: Lex familiae Wormatiensis ecclesie; in 3: Lex familiae data a Burkardo episcopo Wormatiae; in S: Burchardi episcopi leges et statuta familiae S. Petri praescripta. ^b) Burgehardus 1. 3. ^c) canonico 1. ^d) aut 1. ^e) aliqua alia 3. 4. ^f) deest 2—4. ^g) sequitur in 2 persona statim deletum. ^h) deest 1—4. ⁱ) hab. totam 2. ^k) recipient 1. ^l) idem 3. ^m) Quot 3. ⁿ) habuerunt 4. ^o) in 1. ^p) im-
pediat 4. ^q) genuerunt 4. ^r) primo 3. 4. ^s) receperit 3. 4. ^t) socio suo des. S; vendat . . .
suo 1. ^u) indicium 1; iudicium 3. ^v) provenerit 2. 4; provenerint 3.

hic postea firmus heres^w erit^x. Si autem aliquis venerit post duos annos aut post tres aut plus^y et dicit^z: 'ego sum heres, pauper eram, orphanus eram, non^a habui qui me pasceret, ideo extra patriam ivi et ibi usque modo me meo labore conduxī', et vult cum solo testimonio illum, qui iussione episcopi heres effectus est et quia suum mansum bene excultum et fimatum^b habet^c, expellere, constituimus, quia prius nullus heredum erat qui supersessum ius emendare voluisset, ille firmus heres sit, qui a ministeriali^d heres effectus est. Si heres erat, cur aufugerat, cur domi non sederat^e, ut hereditatem suam custodiret? Volumus, ut nulla vox eius de hoc amplius audiat, nisi iusta atque rationabilis causa ibi intelligatur. Si autem aliquis, qui^f hereditalem^g mansum habet^h, moritur et parvulum heredem reliquerit, et ille heres non potest debitum servitium persolvere, si estⁱ aliquis proximior qui velit debitum servitium de predicto manso facere, quousque heres ille ad suos dies pervenerit, ne propter teneritatem heredis exheredetur heres, concedimus et constituimus; ut misericorditer de eo agatur^k, rogamus.

15 3. Si quis in dominicata nostra^l hereditatem habens moritur, heres sine oblatione hereditatem accipiat et postea debitam servitutem inde provideat.

4. Si quis ex familia moritur, quicquid indotatum reliquerit, nisi^m traditione prepediaturⁿ, proximi heredes possideant.

5. Si quis cum manu coniugis^o sue cum testimonio bono aliquam traditionem^p sive in dote sive in aliis quibuslibet rebus fecerit, hoc firmum erit^q, nisi alia res prepediat^r.

6. Si quis predium vel hereditatem suam infra familiam vendiderit et^s aliquis heredum suorum presens fuerit et nichil contradixerit, vel si absens aliquis heredum est, postea resciverit et si infra spatium illius anni hoc reticuerit^t, postea iure carebit.

25 7. Lex erit familie: si quis ex aliquo commisso in manus episcopi cum iudicio sotiorum suorum pervenerit^u, ipse cum omnibus suis possessionibus eo diiudicetur.

8. Si quis cum aliis, quos secum adduxerit^v, alicui ex societate sua aliquid^w iniusticie fecerit, ius erit^x familie, ut se tantum et suos viros una satisfactione reconciliet et unusquisque aliorum semetipsum propria satisfactione reconciliet.

30 9. Ius erit familiae: ut de weregeldo figilini^y hominis quinque libre ad cameram^z reddantur et due libre et dimidia amicis eius contingant^a.

10. Ius erit: si ex familia vir aliquis et uxor eius obierint et filium cum filia reliquerint, filius hereditatem servilis terre accipiat^b, filia autem vestimenta^c matris et operatam pecuniam accipiat; reliqua^d que remanserint in omnibus equaliter inter^e se parciantur.

11. Hec etiam lex erit familie: si quis predium vel mancipia in hereditatem acceperit et in lectum egritudinis ita inciderit, ut equitare aut per se ambulare non possit, predium suum vel mancipia heredibus suis alienare non possit^f, nisi pro anima sua aliquid inde dare^g libuerit; alium suum questum det cuicumque libeat^h.

40 12. Ut in omnibus locis, ubicumque fieri possit^f, declinentur periuria, qualiscumque sit ex familia qui cum socio suo sive in agro sive in vineis sive in illis levioribus

438. w) heres firmus 1. x) fuerit 1. 3. 4; sit S. y) corr. alia manu in plures 1. z) dicat S; dic^h 1. a) nec 3. 4. b) formatum 1. c) habet 4. d) ministrali 1. e) cederat 3. f) deest 4. g) heredivalem 1—3. h) habens 4. i) pers. sicut 1; pers. et sit S. k) agatur de eo 4. l) nostram 1; dominicato nostram S. m) in 1. n) impediatur 4. o) coniuge corr. 2; coniuge 3. p) al. trad. ab alia manu suppleta 1. q) erit — res ab alia manu suppleta 1. r) impediatur 4. s) vend. et ab alia manu suppleta 1. t) retinuerit 1. u) provenerit 2. 3. v) adduxit S. w) aliquid bis scriptum 2. x) viserit 1. y) figelini 1. z) dimidiam 1. a) contingat 1. S. b) recipiat 3. 4. c) festimenta 1. d) et reliqua 1. e) in 1. f) poterit S. g) clare 1. h) lib. cuic. 4.

rebus aliquid iniuste fecerit, et se ad magistrumⁱ loci proclamaverit, volumus, ut illius loci minister cum subiectis concivibus suis sine^k iuramento hoc determinet.

13. Et hoc est constitutum, ut si quis figilinus^l homo^m ex familia rem aliquam magnam vel parvam ad iniusticiam patrauerit, ad bannum episcopi quinque solidos ut dagewardus vadieturⁿ et quinque solidos componat ei^o cui iniquitas facta est, si de eadem societate est. Et si extra suam societatem est, una uncia vadieturⁿ, et nichil iuret.

14. Et^p si quis nupserit ex dominicata^q episcopi in^r beneficium alicuius suorum, iuris sui respondeat ad dominicatum^s episcopi; si^t autem ex beneficio in dominicatum^s episcopi nupserit, iuris sui^u respondeat domino beneficii.

15. Si quis ex familia alienam uxorem acceperit, iustum est, ut quando obierit^v, due partes bonorum suorum assumantur ad manum episcopi.

16. Ius erit: si figilinus^w homo dagewardam acceperit^x, ut filii qui inde nascantur^y secundum peiorem manum vivant^z; similiter, si dagowardus figilinam mulierem acceperit^x.

17. Ius erit familie: si quis in placito^a iniustum clamorem fecerit aut iratus de sua sede recesserit vel in tempore ad placitum non venerit, et in hoc a consedentibus superatus non fuerit, nichil iuret, sed in testimonio^b scabinorum sit.

18. Lex erit familie: ut unusquisque cum socio suo iuret cum una manu; si propter faidam^c erit, cum VII, et episcopo similiter.

19. Habuerunt et hoc in consuetudine: si quis alteri pecuniam suam prestiterat, redderet^d quantum voluisset, et quod noluisset^e, cum iuramento negaret. Sed ut declinentur periuria, constituimus, si ille qui pecuniam suam prestiterat iuramentum eius pati noluerit^e, ipse contra eum duello pugnaturus^f negatam pecuniam acquirat, si voluerit. Si autem tam digna persona est, que^g pugnare cum eo pro tanta re dedignetur, vicarium suum ponat.

20. Si quis in civitate Wormatia duello convictus ceciderit, sexaginta solidos^h vadieturⁱ, extra civitatem vero infra familiam si in duello occubuerit, illi quem impugnaverit pro pugna iniuste illata^k suam iustitiam tripliciter componat, bannum episcopo persolvat, advocato XX solidos tribuat^l, aut cutem et capillos amittat^m.

21. Si quis ex familia sancti Petri predium vel mancipia a libero homineⁿ comparaverit vel aliquo modo acquisiverit^o, extra familiam neque cum advocato neque sine advocato, nisi commutet^p, dare non liceat.

22. Si quis fiscali viro iustitiam suam infringere voluerit, id est ad dagowardum vel ad censum iniustum, fiscalis vir cum septem^q proximis suis non mercede conductis iusticiam sibi innatam^r obtineat, et si^s ex patris parte vituperetur, ex eadem parte due cognatorum suorum et tercia ex matre^t assumatur; similiter erit ex parte^u matris, nisi^v cum iudicio scabinorum aut proximorum testimoniis superari possit.

23. Lex erit familie: si quis eorum domum alterius cum armata manu introierit et filiam eius vi rapuerit, cuncta vestimenta quibus tunc induta fuerat, quando rapta est, singulariter in triplum patri eius vel mundiburdo^w restituat et per singulas vestimentorum partes bannum episcopo componat, postremum^x ipsam triplici sua satisfactione cum banno episcopi patri representet^y, et quia legitime eam secundum canonica

438. i) regentem 4; ministrum S. k) hoc add. 4. l) figilinus 1. 3. m) deest 2. n) vadietur 1—4. o) deest 1. S. p) deest S. q) corr. in dominicato 1; dominicato S. r) in — episcopi des. 4. s) corr. in dominicatum 1; dominicatum S; domiucata 3. t) sin 2. 3. u) iurg 45 suis 3; rebus suis 4. v) abierit 4. w) figilimus 1. x) accepit 2. 4. y) nascuntur S. z) iuvant corr. in iurent 1; iurent S. a) quis implacito 4. b) testino 4. c) feudum 4. d) reddent 1; redde² 3; redde³ 4. e) vol. 4 f) pugnatum 4. g) qui 1. h) solido 1. i) vadetur 1—4. k) illatam 1. l) deest 1. m) amittet 3. 4. n) ad liberum hominem 2. o) acquisierit 4. p) committet 3. q) VII. 2. r) iust. suam S. s) sic 3. 4. t) iure 4. u) patre 2. v) nisi 50 si 2. 3. 4. w) mundibrudo 1—3. x) postremam 3. 4. y) rntat 3.

precepta habere nequiverit^z, amicis illius XII scuta et totidem lanceas et unam libram denariorum^a pro reconciliatione persolvat.

24. Et hoc constituimus: si quis debitum^b alicuius rei coram ministro confitetur et minister in illa die locum non habet diffinire^c, et hic, qui debitum in priori die
5 confessus est, alia die negare voluerit, minister si testimonium pristinae confessionis habet, ut equum est, de se faciat, sicut antea debuisset.

25. Et hoc lex erit: si quis de aliqua re ministeriali confitetur et hoc ad placitum differtur, sicut tunc in placito confessus fuerit, iudicetur^d, si minister eum cum testi-
monio de priori^e confessione ibi convincere non potuerit.

10 26. Lex erit concivibus: ut si quis in civitate hereditalem^f aream habuerit, ad manus episcopi diiudicari non poterit, nisi tres annos censum et aliam suam iusticiam inde supersederit^g; et post hos tres annos ad tria legitima placita invitetur^h, et si
supersessum ius pleniter emendare voluerit, ipse eam sicutⁱ antea possideat; et si domum in civitate vendiderit, aream perdat.

15 27. Et lex erit: ut si quis in civitate aliquem ita percusserit^k, ut ad terram decidat, ad bannum episcopi LX solidos componat; si autem cum pugno aut aliquo levi flagello, quod bluathram^l vocant, aliquem percusserit et non deciderit, V solidos tantum componat.

28. Lex erit: si quis in civitate ad aliquem occidendum gladium suum evagina-
20 verit vel^m arcum tetenderit et sagittam nervo imposuerit vel lanceam suam ad feriendum protenderit, LX solidos componat.

29. Lex erit: si episcopus fiscalem hominem ad servitium suum assumere voluerit, ut ad aliumⁿ servitium eum ponere non debeat, nisi ad camerarium aut ad pincernam vel ad infertorem^o vel ad agasonem vel ad ministerialem, et si eum ad^p tale servi-
25 tium facere noluerit^q, quatuor denarios persolvat ad regale servitium et VI^r ad expeditionem et tria iniussa placita querat in anno et serviat cuicumque voluerit.

30. Propter homicidia autem, que quasi cottidie fiebant infra familiam sancti Petri more beluino^s, quia sepe^t pro nichilo aut per ebrietatem aut per superbiam alter in alterum insana mente ita inseviebat^u, ut in curriculo unius anni XXXV^v servi
30 sancti Petri sine culpa ex^w servis eiusdem ecclesie sint interempti, et ipsi interfectores magis inde gloriati sunt et elati quam aliquid^x penitudinis^y prebuissent, proinde ob illud maximum detrimentum nostre ecclesie cum^z consilio nostrorum fidelium hanc correctionem fieri decrevimus, ut si quis ex familia consotium suum^{z*} sine necessitate, id est^a sine tali necessitate, si se ipsum interficere voluerit aut si latro erat, se et sua
35 defendendo, sed sine istis^b supradictis rebus interfecerit, constituimus, ut ei tollantur corium et capilli et in utraque maxilla ferro ad hoc facto comburatur, et weregeldum^c reddat et cum proximis occisi more solito pacem faciat^d, et ad hoc constringantur proximi ut accipiant. Proximi autem occisi si persequi voluerint^e proximos occisoris^f, si quis illorum proximorum consilii et facti iuramento sese expurgare^g potuerit, a
40 proximis interfecti firmam et perpetuam pacem habeat. Si autem proximi occisi istud constitutum contempnere^h volunt et supradictisⁱ insidias parant, tamen nichil nocent,

438. z) haberet ne. *alia manus suppl.* 1. a) libram dena. *alia manus suppl.* 1. b) si quis debitum *alia manus suppl.* 1. c) diffiniri 3. 4. d) iudicet 1. e) priore 3. 4. f) hereditatem 4. g) subsederit 1. S. h) immittetur 1; immittatur S. i) simul 4. k) perc. ita 3. 4. l) *coniecit* J. Grimm; blitthiram 1; bluthiram 2. 3; bluthuram 4. m) et 1. n) aliud *corr.* ex alium 2. o) inferiorum 1. 4. p) eum ad *des.* S; cum ad 1. q) nol. facere 3. 4. r) V. 4. s) belluino 1. t) persepe 4. u) insurgebat S; insaniebat 4. v) viginti quinque 4. w) a S. x) aliud 1. 3. 4. y) plenitudinis 1. z) sancto *add.* 4. z*) consocio suo 1—4. a) nec. idem 1; nec. et quidem S. b) *deest* 2. c) wereggdum 1. d) faciant 3. 4. e) noluerint 4. f) occisorum 4. g) *sic* S; expugnare 1—4. h) competere 4. i) supradictas 4.

nisi quod insidiantur, corium et capillos amittant sine combustione. Si autem aliquem illorum interfecerint sive vulneraverint per contemptum, corium et capillos amittant et supradictam combustionem patiantur. Si autem occisor aufugerit et capi non potest, quicquid habet ad fiscum^k redigatur, et proximi eius, si inculpabiles sunt, firmam pacem habeant. Si autem homicida non aufugerit, sed cum proximo occisi suam innocentiam per duellum defendere^l voluerit et vicerit, weregeldum^o reddat et cum proximis pacem faciat^m. Si autem nullus occisi proximorum cum occisore pugnare volueritⁿ, ipse se bullienti aqua adversus episcopum expurget et weregeldum^o reddat et pacem cum proximis faciat, et ipsi cogantur ut accipiant. Si autem propter timorem istius constitutionis vadunt ad alienam familiam et incendunt eam contra proprios consotios, et si non est aliquis qui contra aliquem illorum duello pugnare audeat, singuli bullienti aqua adversus episcopum se expurgent, et si quis victus fuerit, ea patiatur que superscripta^o sunt. Si quis autem ex^p familia in^a civitate sine supradictis necessitatibus aliquem ex familia interfecerit, corium et capillos perdat et combustionem suprascripto modo^r patiatur et bannum persolvat et weregeldum^o reddat et pacem cum proximis faciat, et illi constringantur ut accipiant. Si autem aliquis de aliena familia terram sancti Petri colet^s et tale presumptum fecerit, id est, si aliquem ex nostra familia sine necessitate iam suprascripta interfecerit, aut ista supra memorata patiatur aut^t nostram terram^t perdat, et familie et advocati^u insidias habeat. Si autem noster servitor, qui in nostra curte est, aut noster ministerialis talia audet^v presumere, volumus, ut hoc sit in nostra potestate et consilio nostrorum fidelium, qualiter talis presumptio vindicetur.

31. Si quis ex familia contenderit cum sotio suo de una qualibet re, sive de agris sive de vineis sive de mancipiis sive de pecunia, si potest ex utraque parte cum testimoniis utrorumque sine iuramento discerni, laudamus; sin autem, ut^w devitentur periuria, volumus, ut ex utraque parte ostendantur illorum testimonia^x, et ita collaudent^y testes, quasi gratum habeant; et ex supradictis duobus testimoniis duo eligantur ad pugnam et cum duello litem decernant; et cuius campio^z ceciderit, perdat, et eius testimonium talia patiatur propter falsum testimonium, quasi iuratum haberet^a.

32. Si quis ex familia furtum fecerit, et hoc non pro necessitate famis sed propter avaritiam et cupiditatem et propter consuetudinem fecit, et quod furatus^b est si V solidis appreciari potest, et superari potest, quod aut in macello publico aut in conventu concivium debitori vadiatus sit supra dictum furtum, ad correptionem^c malorum constituimus, ut legem sibi innatam^d propter furtum perditam habeat, et si ab aliquo de aliqua re inculpatus fuerit, non se expurget iuramento, sed aut duello aut bullienti aqua aut ferventi ferro. Similiter faciat ille qui in periurio publico captus est. Similiter et ille qui in falso testimonio captus est. Similiter et ille qui propter infamiam furti in duello ceciderit. Similiter et ille qui contra seniore suum, episcopum videlicet, cum suis inimicis consiliatus est, sive contra eius honorem sive contra eius salutem.

438. k) festum 4. l) vendere 3. 4. m) faciat pacem 2. 4. n) noluerit 2. 3. o) superscripta 3. 4. p) in 1. q) ex 1. r) more 1. s) colat S. t) autrios tria 1; aut nostram 2; aut nostra 3. 4; terram iam recte suppl. Gengler; protectionem suppl. J. Grimm; gratiam suppl. Boos. u) fam. et adv. alia manus suppl. 1. v) audeat S; habet 3. 4. w) ud 1. x) testimonium 1. y) collaudant 3. 4. z) compio 4. a) habent 3. 4. b) iuratus 1. c) correctionem 2. d) iniuriam 4.